

ברכות סא

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות דעות פרק ב

(ד) לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו וזו היא שיחת רוב כל אדם ואפילו בצרכי הגוף לא ירבה אדם דברים ועל זה צוו חכמים ואמרו כל המרבה דברים מביא חטא ואמרו לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה וכן בדברי תורה ובדברי חכמה יהיו דברי האדם מעטים ועניניהם מרובים והוא שצוו חכמים ואמרו לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה אבל אם היו הדברים מרובין והענין מועט הרי זו סכלות ועל זה נאמר כי בא החלום ברוב ענין וקול כסיל ברוב דברים:

2. ספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף סא/א

לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה. קשא הלא דבר זה מפורש בכתוב ומה בא רבי מאיר לחדש על הכתוב, ונראה לי בס"ד כי התפלה שאדם מתפלל על צרכיו אין בה צורך, כי הקב"ה יודע הנסתרות, ויודע העתידות, ויודע מה שצריך לאדם יותר ממה שיודע האדם על עצמו, ורק הוצרכה התפלה כדי שיתברר בה אמונת האדם בהשגחה העליונה, כי כיון שהוא מתפלל לה' על צרכיו נמצא מאמין הוא שהכל מסור בידו יתברך, ואפילו הטבע והכל נעשה בהשגחתו, ועל כן אין צריך להאריך בבקשת צרכיו בכמה פרטים, ועל זה בא הכתוב להזהיר האדם שיהיו דבריו מועטים, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל, דמה שכתוב [תהלים פ"א י"א] הרחב פיד ואמלאהו, בדברי תורה כתיב, אבל על צרכיו יקצר והקב"ה יתן כל פרטים הצריכים לו ואף על פי שלא פירש אותם בתפלתו, והנה על דברת הכתוב היה נראה לחלק ולומר שלא הזהיר להיות דבריו מועטים אלא בעתים שאין בהם עת רצון, דהיינו טעמא אם יאריך בתפלתו לבקש פרטים רבים, יתקנאו בו המקטרגים לומר זה מבקש חשבונות רבים, נראה כי בוטח הוא במעשיו שהוא ראוי לכל הכבוד הזה, נראה מה מעשיו אבל בעת רצון דאין בו קטרוג הייתי חושב דלית לן בה, לכך בא ר' מאיר לחדש לעולם אפילו בעת רצון יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה, ונראה לי דכל זה איירי אם יתפלל בדיבור גלוי, אך אם יתפלל בלחש לית לן בה, כך נראה לי:

- עו"ע בדברי המודות סוף אות פד: שיהא די לו בתפילות המחויבות

3. שפתי חכמים

דף ס"א ע"א גמ"י ואר"ה תש"ס ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה וכו'. פי' מאיר זה, סמיכות הוא אלעזר, מאיר שהכל לסובת, לכן יועט אדם בדבריו, ולא ימסר לחז"ל דבר אפילו לפני מלכים, דהיינו נגד מידת דין ופופעניותו כי סאלקיס נשמיס, וסוף יודע מה סונ לך (תש"ס"ח). ובדיוק אמר דבריו של אדם, לאפוקי דבריו תורה ומצוות, שחמירא לספר תש"ס תש"ס, וכפין (חולין פ"ט ע"א) סמוכא אלס, שמיס אלס עלנא כלס, יכול אף לר"מ כן, ס"ל לך

4. ביאור הגר"א - משלי פרק ט פסוק י

תחילת חכמה יראת ה' כלומר התחלת החכמה היא היראה וכמ"ש אם אין יראה אין חכמה ואם אין חכמה אין יראה והקשו איזה מהן קודם והענין כי במחשבה הוא התכלית ואחר כן החכמה האיך לעשות והיראה הוא התכלית ולכן במחשבה הוא היראה תחילה ואם אין חכמה ובמעשה הוא חכמה תחילה וזהו אם אין חכמה אין יראה ויו"ד בתחילתה ויו"ד בסופה וכמ"ש בזהר וז"ש בתחילה עלה במחשבה להבראות שנים ולבסוף לא ברא אלא א' וכי ח"ו יש שינוי אלא שמה שברא הקב"ה את האשה להיות לו לעזר וכי מה תועלת בה כשהן גוף אחד ועיקר התכלית היה שיהיו שנים אך מה שברא הקב"ה תחילה אחד כדי שיהא אהבה ואחיה ביניהם יותר מאחיו ושאר קרוביו שיהיו גוף אחד ממש וזהו מתחילה דהיינו במחשבה עלה תחילה להבראות שנים שכן הוא התכלית ואח"כ ברא תחילה אחד במעשה וכן הוא בכ"מ שאמרו בתחילה עלה במחשבה וז"ש כאן תחילת חכמה פירש במחשבה הוא התחלת החכמה היא היראה.

5. גר"א

80	באר"י	ברכות פרק ט	הגר"א
----	-------	-------------	-------

וק נמחשב סוף קודם לפנים של וא"ו ונמחשב מאחר, ובענין כי ר"ל בחלום שסוף סמליות סוף סמליות נסיון שנים עלו סוף לעזר ונמ"ס אטמס לו עזר כזה ש"ל בענין אלא שגנרל אחר שיש מקורבין בחלום לא כנמסם שאינם נכנס ב"ו וכמ"ס עלם מעמל ס' וסוף לבקר אחר ר"ל לקורבם וכמ"ס ס"ב עזב ס' וע"י רמב"ן ס"ס : לא

6. שו"ת הרשב"א חלק א סימן ס

שאלת הוקשה לי זה ימים הכתוב הזה (בראשית ב) לא טוב היות אדם לבדו וגו'. שזה נראה כאילו היתה המלכה ורצון בבריאה. ונתעוררתי עתה מפני שראיתי בזה הפרק אמר רבי אבהו וכו' עד בתחילה עלו במחשבה ליבראות שנים ולבסוף

נברא אחד ע"כ. ואחרי שנברא אחד ראה השם יתברך שאין יצירת האדם על הטוב שבשלמות ולקח אחת מצלעותיו ויבן את הצלע לאשה. וזה כמשפט אחד מן הנבראים. יתברך השם מחסרונם עליו רב. ויודע אני שיש לרבותינו ע"ה דברים אחרים כיוצא בזה. ודבש וחלב תחת לשונך ואתה צריך למתקם אלינו. תשובה ... עוד יש לפרש בתחילה עלו במחשבה ליבראות שנים כענין יצירת שאר בעלי חיים שנברא הזכר בפני עצמו והנקבה בפני עצמה. ואח"כ לא נברא אלא אחד לומר שתהא האשה לקוחה מגופו ומצלעותיו להיותה כאחד מאבריו ולהשתוקק בתועלת בעלה והבעל משתוקק בתועלתה. והוא שהכתוב אומר עצם מעצמי ובשר מבשרי וגומר על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וגו'. רוצה בו על כן נבראת עצם מעצמיו להיות הדבקות בהם אמת. וחזק יותר מדבקות הבן לאב ולאם שהוא מגופם. כי זה יותר דבר שנלקח חלק ממש מאבריו. וכבר קדם לפי זה הרב ר' אברהם /הראב"ד/ ז"ל בספר בעלי הנפש והוא נכון. ומכל מקום לא נחשוב אדם וחיה בכריאה רק אחד

7. שפתי חכמים

אף אשה רמסה מלמטה. כלל בית הכסא שלם (רשי עידוניה י"ט) : נודמני

8. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן צא

כג. בדבר הליכה אחורי אשה. מתוך תשובה להגאון מוה"ר אליעזר י' וולדינברג שליט"א - בדבר השאלה באשת חבר אם מותר לכבדה לעלות קודם לאוטובוס וכדו' משום חשש איסור של הליכה אחורי אשה. קבלתי את יקרת מכתבו ונהייתי מאד ממה שמצא בלקט יושר יו"ד סי' שע"ו שכתב בזה"ל: ואמר שמותר לילך אחר אשת חבר או אחר אמו משום דבזמן הזה אין אנו מוזהרין כ"כ מליך אחר אשה, עכ"ל, ובכוונת דבריו הנראים מקופיא כתמוהים מאד נלענ"ד לפרש באופן זה. כי מצד הסברה ה' נלענ"ד דמלשון השו"ע באהע"ז סי' כ"א סעי' א' "פגע" אשה בשוק משמע דאין דרכן של נשים להיות בשווקים ורק על דרך מקרה "פגע", וכידוע דלפנים ה' דרכן של נשים צנועות להיות בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה (ומפורסם מהחת"ס דטעמא דנשים אין מדליקות לעצמן נר הנוכה הוא כדי שלא תעמודנה על פתח הבית הסמוך לרה"ר), ולכן כשהולך כנגד אשה אין החשש גדול כי יתבייש להסתכל בה שהרי היא תרגיש בכך, משא"כ לאחריה שהוא רואה ואינו נראה חיישינן טפי, ונוסף לזה גם נראה שבזמננו ה' אפשר להזהר מלכת אחרי אשה, משא"כ בזמננו הרי אף אם יברח מאחורי אשה ימצא תיכף את עצמו אחורי אשה אחרת, וכמדומה לי שנשים מצויות ברחוב יותר מאנשים ומה גם בזמנינו שהפריצות מצויה הרבה ולצערינו הפרוץ מרובה על העומד ואין מתביישים להסתכל באשה גם בפניה, ולכן ה' נלענ"ד דבמקום מצוה [או שצריך לעשות כן מצד הנימוס] אין טעם להחמיר בזמננו, ואף שבזמן התה"ד המצב היה הרבה יותר טוב מבזמננו, אבל מ"מ יתכן שגם אז כבר היו הנשים מצויות בשווקים ורחובות ובכל מקום שהולך ה' נמצא תמיד אחורי אשה ולכן כתב להקל כן נלענ"ד, וכיון דבלא"ה רגיל ב' טובא שפיר מסתבר להקל במקום מצוה. /מילואים והשמטות העירו לי מתשובות הרדב"ו ח"ב סי' תש"ע שאוסר אפילו כשממהר לדבר מצוה עי"ש.

9. שפתי חכמים

וש"ע א"ש כ"ח) ודוק: **המרצה** נעוה ללשה מידו לידה וכו'. ענין מנין ותלוף נעוה, נקרא ימנלה, שסמוי' לו תסלף, זורק במלואה הנעוה (ערוך). ואפשר היינו דנקט "המנלה ינעוה וכו', ולא נקט נתינת סוף דבר, דגיל' לנתיבי דידוע צריכות נעוה, אדם נזהר שלא יטעה, ונפרט כשמונה נמנלה, וא"כ הסתכלותו נלשה אינו ככל מחשבותיו, שהרי דעתו על מנין הנעוה, אפ"ה לא ינקט מנינה על גיהנס

10. ספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף סא/א

שם וכל העובר אחרי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא. **נראה לי בס"ד הטעם כי עולם הבא אין בו הנאת אכילה ושתייה אלא הנאת ראייה, כמ"ש רבותינו ז"ל עולם הבא אין בו אכילה ושתייה אלא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, ולכן זה שעובר אחרי אשה שנהנה בראיה אין לו חלק לעולם הבא, שהיא הנאת ראייה מזיו השכינה, ומ"ש לא ינקה מדינה של גיהנם שנקראת רע.** על פי מ"ש מהרש"ם ז"ל שיש בגיהנם תת"ן חדרים, ומספר רע מאלו הם קשים מאד עיין שם, ולזה אמר לא ינקה אפילו מאלו רע חדרים הקשים, ונראה לי בס"ד דבר זה באותיות ערוה שהוא ר"ע ו' ה', כלומר אם עסק בתורה שבכתב שהיא ה' ספרים ושבע"פ שהיא וא"ו סדרים לא ינקה מן ר"ע הנזכר:

11. מהרש"א על ברכות דף סא/א

וכל העובר כו' אין לו חלק כו'. **כתבו התוס' פי' אם רגיל בכך לפי כו' עכ"ל** דה"נ גבי שיחה אמרו כל **המרבה שיחה עם האשה** כו' דהיינו ברגיל בכך:

✓ היצר הרע יושב על שני מפתחי הלב (ברכות סא).

בעונותינו הרבים, אנו רואין בעינינו היפך כל זה שכמעט אין אדם שיתבונן בזה להכין לעצמו מזון מתחלה שלא יצטוך אחר כך לעבור על התורה לא מיבעי אנשים הפשוטים שלא נגה עליהם אור התורה, ואינם יודעים את חומר כל איסור ואיסור, אף האנשים יודעי התורה אינם נותנים לב מתחלה להתבונן בזה. והנה כל זה בא מסיבת היצר שהוא מתהפך בתחבולותיו, וכמאמר חז"ל יצה"ר דומה לזבוב ויושב על שני מפתחי הלב ור"ל שהוא אינו יושב רק לשמאלו להסית את האדם לעבירה לבד, וכענין שנאמר: "לב כסיל לשמאל", דאם כן היה האדם מכיר בו, אלא שלפעמים בערמתו הוא פונה עצמו לצד ימין לחזק את לב האדם לאיזה מדה טובה בהפרזה גדולה הרבה יותר מכפי כחו כדי לתפסו על ידו זה, אחר כך ולהסירו מן המדה היא לגמרי. (נכון בלימוד התורה כשהוא

וואה לאיש שנפשו חשקה בתורה ואי אפשר לו לפתחו שיבטל מלימודו חרי הוא מפתחו שיתחזק עוד יותר ויותר יומם ולילה ממש ולא לשמור את נפשו כלל עד שהוא מחליש כחו ואינו יכול אחר כך כלל ללמוד וכן כהאי גוונא בשאר מדות קדושות. ובאמת דרך התורה הוא דרך הממוצע כמו שכתב הרמב"ם ל' בחלכות דיעות). וכן בענינינו בכל השנים הקודמים הוא מחזק את לב האדם בבטחון יתירה אף שאין דרכו לזה מעולם (* ומחזק את רעיונותיו לומר שהוא לא יצטוך לזה. וכונתו בכל זה כדי לתפוש

13. ספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף סא/א

שם יצה"ר דומה לזבוב. נראה לי בס"ד בא ללמדנו בזה הדמיון מוסר גדול. כמו הזבוב אין אדם בעולם שיהיה נמלט ממנו כי ירבץ גם על ראש המלך והעטרה, כן היצר הרע אין אדם נמלט ממנו אפילו צדיק וחכם גדול, וכמו הזבוב רובץ על מקום שיש בו מכה אפילו רושם, כן יצר הרע ירבץ על אבר שנעשה בו עבירה אף על פי שנטהר מן העבירה ולא נשאר אלא רושם מעט מן המעט ... או יובן בס"ד.

דמהו לחיטה כמו שהחיטה משתנית למעליותא שבהיותה חטה ברכתה בורא פרי האדמה ואם נשתנית ונעשית לחם ברכתה המוציא, בן יצר הרע אשר מחטיא את האדם ישתנה למעליותא שיהיה יצר טוב, והעונות זכיות, ויתעלה האדם על ידו יותר מצדיק, כמ"ש במקום שבעל תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד

14. פירוש הרא"ש על דברים פרק כו פסוק טז

בכל לבבך. ... אמרו לו תלמידי ר' לא אמרת לנו שמצטער פטור מק"ש...

15. מהרש"א על ברכות דף סא/ב

יש לך אדם כו'... ובעובדא דרע"ק דשמעתין דמסר נפשו על ביטול תורה היינו בשעת השמד כדאמרינן התם דבשעת השמד אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ועוד דר"ע בפרהסיא הוה כדאמר מקהיל קהלות ברבים ובפרהסיא אמרינן התם דאפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ... ולפי דברי התוס' שכתבו בפרק אין מעמידין ע"פ הירושלמי דאם רצה אדם להחמיר על עצמו אפילו בשאר מצות שרי איכא למימר דר"ע נמי מחמיר על עצמו היה ואפשר שזהו שאמרו ליה תלמידי רבי עד כאן דהיינו וכי עד כאן חייב אדם למסור עצמו גם בשאר מצות והשיב להם כל ימי הייתי מצטער כו' ורצוני בכך להחמיר על עצמי אפילו בשאר מצות ודו"ק:

16. צל"ח על ברכות דף סא/ב

אמרו לו תלמידי רבינו עד כאן וכו'. שאלת התלמידים היא דבר תימה, וכי רצו שחם ושלום לא ימסור נפשו, וגם לשון עד כאן אין לו הבנה, וגם תשובת הרב שהשיב כל ימי וכו', ואטו אם לא היה מצטער על זה כל ימיו לא היה ראוי למסור נפשו, והיה לו להשיב כתיב בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. ונראה כאשר נדקדק עוד דאמר שהיו סורקין וכו' והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, ופירש"י קורא קריאת שמע. והנה כיון שיצאה נשמתו באחד א"כ היה כל הויכות הוה של רבי עקיבא עם תלמידי באמצע הפסוק של שמע, והדבר תמוה שהתלמידים ידברו עמו להפסיקו באמצע הפסוק, ופשיטא שתמוה על רבי עקיבא שיפסוק באמצע פסוק ראשון: ולכן אני אומר שהגיע זמן קריאת שמע, והנה היו מיסורים אותו ביסורים כאלה שהמה בלי ספק חמורים ממיתה, ובמסכת כתובות דף ל"ג ע"ב אמרו אלמלא נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה וכו', דהכאה שאין לה קצבה חמירא ממיתה, והתוס' שם [ד"ה אילמלי] הקשו מהך דרבי עקיבא שסרקו בשרו והיה מוסר עצמו על קידוש השם. ומעתה אני אומר שבהגיע זמן קבלת עול מלכות שמים דהיינו זמן קריאת שמע התפלל רבי עקיבא וביקש רחמים שתצא נשמתו בשעת קריאת שמע, והוא היה כוונתו כדי לקיים קרא כדכתיב בכל נפשך שנוטל את נפשך, ואף שבאמת ע"י היסורין מתרבה שכרו בעוה"ב יותר

משכרו על המיתה כי לפום צערא אגרא, מ"מ היה נוח לו לקיים המצוה כמפורש בתורה הואיל וכך נפיק מפומיה דקוב"ה יותר מריבוי השכר. והתלמידים כאשר שמעו שהוא מתפלל על קירוב מיתתו היו סבורים שכונתו שקשה עליו מאד כאב יסורים כאלה, ולכן שאלו אותו רבינו עד כאן, וכי עד כאן דהיינו עד המיתה האדם מחויב למסור על קידוש השם והלא גם כל יסורים שבעולם חייב לסבול על קידוש השם, ועל זה השיב להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה וכו' ועכשיו שהגיע לידי וכו', שרוצה לקיים המצוה כמו שיצא מפי הקב"ה יותר מריבוי השכר של היסורין. והקב"ה רצון ראייו יעשה ומילא בקשתו ויצאה נשמתו באחד...

17. עי' ילקו"ש (משלי תתקמד):

מעשה היה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים ור' יהושע הגרסי היה תלמידו ומשמשו, ערב יום הכפורים נפטר ממנו והלך לביתו, בא אליהו ז"ל ועמד על פתח ביתו אמר ליה שלום עליך רבי אמר ליה שלום עליך רבי ומרי, אמר ליה כלום אתה צריך אמר לו ומי אתה, אמר ליה כהן אני ובאתי להגיד לך שרבי עקיבא מת בבית האסורים, מיד הלכו שניהם לבית האסורין ומצאו פתח שער בית האסורין פתוח ושר בית הסוהר היה ישן וכל האסורים היו ישנים והשכיבו את ר' עקיבא על המטה ויצאו, מיד נטפל אליהו ז"ל ונטלו על כתפיו, וכשראה רבי יהושע כך א"ל לאלהיו ז"ל רבי והלא אמש אמרת לי שכהן היית וכהן אסור לטמא במת, אמר לו זיידך ר' יהושע בני חס ושלום שאין טומאה בתלמידי חכמים ואף בתלמידיהם, והיו מוליכים אותו כל הלילה עד שהגיעו לאנטיפרס של קוצרין, כיון שהגיעו לשם עלו שלש מעלות וירדו שלש מעלות ונפתח המערה לפניהם וראו שם כסא וספסל ושלחן ומנורה, והשכיבו את ר' עקיבא על המטה ויצאו, וכיון שיצאו נסתמה המערה ודלקה הנר על מנורה, וכשראה אליהו כך פתח ואמר אשריכם צדיקים ואשריכם עמלי תורה ואשריכם יראי אלקים שגגו וטמון לכם ומשומר לכם מקום בגן עדן לעתיד לבא, אשריך רבי עקיבא שנמצא לך מלון ערב בשעת מיתתך, לכך נאמר אף ערכה שלחנה.

18. ספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף סא/ב

שם א"ל תלמידיו רבינו וכו'. לא אמרו לא כן ביום שנפטר, כי הוא יצאה נפשו באחד ואיך השיב להם, אך ידוע שהוא נחשב כאלול ונפטר ביום הכפורים, ומעת אשר נחשב עד יום הכפורים היה נידון כל יום לפני אותו רשע, ובכל יום סורקין בשרו, ובעת שסורקין היה מקבל מלכות שמים בפסוק שמע ישראל, כי כל יום חושב שהיום ימות מרוב הצער, ובאותם הימים דברו עמו תלמידיו שהיו באים אצלו ועומדים במקום שהוא נידון, אבל ביום הכפורים שבו נפטר באמת לא באו תלמידיו כי יום עבודה הוא, ואפילו רבי יהושע הגרסי שהיה משמשו בקבע בכל יום להביא לו אכילה לא בא ביום הכפורים, כי רבי עקיבא היה גם כן בתענית ואינו צריך לו, אך אותו היום נפטר שיצאה נפשו באחד, והחזירו אותו לבית האסורין וגזרו שלא יוכל לבא אחר לקחת אותו לקבורו, עד שבא אליהו זכור לטוב וגילה הדבר לרבי יהושע הגרסי, והלכו שניהם לבית האסורים ומאת ה' היה שנפלה תרדמה על כולם, ונכנס רבי יהושע ונטלו על כתפו ולא הקיצו, והלך אליהו זכור לטוב עמו כל היום וכל הלילה, עד שבאותה הלילה הגיעו לעיר טבריה, ועלו על ההר, ונפתחה מערה לפניהם וראו שם מטה ושלחן ומנורה מעשה ידי שמים, ושמו את רבי עקיבא על המטה ויצאו, ותכף נסתמה המערה בידי שמים ולא נשארה אלא רק מערה החיצונה פתוחה אשר עתה העולם נכנסים בה, וכנזכר כל זה כמדרש משלי יע"ש:

19. מכתב אליהו ח"ד

253 דרכי ההשבה אל הלב

ואקיימנו בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך וכו' היינו שחמהו תלמידיו איך הגיע לדרגה כזו שאפילו כשהיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל היה יכול לקרוא קריאת שמע ולקבל עול מלכות שמים באהבה, והסביר להם שאם היה בא לו הענין פתאום דאי שלא היה יכול להתגבר על עצמו עד כדי כך, אך הוא הכין את עצמו כל ימיו לזה, כי כל פעם שהיה קורא קריאת שמע, בתיבת "בכל נפשך" היה מעלה בדמיונו בציורים מוחשיים שהיה מומת בעיניו על קידוש שמו ית' והיה שואף בלבו לקיים מצוה זו בשמחה, וממילא כשהגיע לידו באמת לא היה בשבילו דבר חדש ולא היה קשה לו לכוון במציאות מה שכיוון כבר כל כך הרבה פעמים בדמיונו. (ועיין בב"ח אריח סי' ס"א שכתב שכל אדם יכוון בתיבתו זו שהוא מקבל על עצמו להיות נהרג על קידוש ה'; והיינו כנ"ל). [מזה נלמד עצה נפלאה לאדם שרוצה לעמוד בנסיונות, שיכוון בדמיונו הרבה פעמים לפני בוא הנסיון את ציור הנסיון וצמידותו בו, ומעלה בלבו כל הטעמים והטענות שהוא משתמש בהן כדי לכבוש את יצרו ואיך הוא שמה בכבישתו; ואז בבוא הנסיון באמת יקל לו לעמוד בו וזו עצה בדוקה ומנוסה].

20. שפתי חכמים

רק פד סי' אהר: [אמרין] תלמידי יתרום לפני סקני' יו יתרום יו יתרום יו יתרום וכו' יליל יתלקס יתחייס. ויש לדקוק (נמנמות כ"ס ט"ז) נענין טראס נעס רנינו מיתס. ר' עקיב', ואמר לפני רנסי' יו יתרום יו יתרום יו יתרום, יליל יתמוק ית' יעלה יתמסנס ל'פני עייס, ח"כ מאסר דסאלה יתלמי יתרום עס סאלה יתס רנינו, טוס חיס, למס לא חיס סטונתס טוס, וי"ל דססס נמנמות סעעתי ניכ נעס נדול ח' לפרס, ח"ל יתמוק ית' יעלה יתמסנס פי' ע"ל ר' עקיב' ילפני, ואין זס עונס לרי עקיב', סלס כל יעני חיס נעלנו מנסער על זס, מתי ינוס לידו לקיימי, [לפני י"ל דסכל ניכ חסי פי', יתלקס יתחייס, י"ל ואין זס עונס לרי עקיב', סלס יתלקס יתחייס, י"ל יתלקס ויתמסנס סל נדיקיס נתייסס נעוסי' כך חוס, דסס על זס עלעריס, מתי לידו לקיימי, ונעסס ל'תלמי יתרום דסכל, ולעסס רנינו חסס נענשוס, חוס סטונס חיס, וכסס סעלחס טוס, כך סטונתס טוס; ר' יתוד' יתוד'